Notat, oppfølging av styrevedtak i Sortland Havn KF, sak PS 002/25.

Til: Kommunedirektøren i Sortland kommune, Trond Stenhaug

I dette notatet/saksgrunnlaget vil Sortland Havn KF (heretter SH) gi en redegjørelse for styrevedtak datert 09.01.2025, sak *PS 002/25 Oppfølging av avtaler og leiebetingelser.*

Vi vil i det følgende redegjøre for:
1. Sortland Havn KF sitt inntektsgrunnlag og forretningsmodell
2. Kort om saken
3. Utestående fordringer
4. Styrevedtak i Sortland havn KF 09.01.25.
5. Vurdering av saken
6. Konklusjon
7. Forslag til vedtak

1. Sortland Havn KF sitt inntektsgrunnlag og forretningsmodell

Etter havnas vedtekter § 1 er SH et kommunalt foretak som eies av Sortland kommune.
Etter vedtektene § 2 defineres formål og ansvarsområde slik:
«Sortland Havn KF skal sørge for en rasjonell og effektiv havnedrift, og tilrettelegge for effektiv og miljøvennlig sjøtransport, føre tilsyn med trafikken i Sortland kommunes sjøområde og forvalte Sortland Havn KFs inntekter, kapital, eiendommer, innretninger og andre aktiva med sikte på en best mulig ressursutnyttelse for havnens brukere og kommunen.»

Kravene til økonomiforvaltning er utdypet i vedtektene § 10:
§ 10 Sortland Havnestyres oppgaver og myndighet. Andre ledd, andre punktum.
«Havnestyret påser at virksomheten drives i samsvar med formål, vedtekter, budsjetter, samt vedtak og retningslinjer fastsatt av Sortland kommunestyre.»

Grunnlaget for inntekter er utdypet i vedtektene § 15 Havneavgifter og vederlag m.v.:
«Det kommunale havneregulativet fastsettes av havnestyret.

I samsvar med vanlige formuerettslige regler kan havnestyret oppkreve vederlag for tjenester og for bruk av særlige havneinnretninger i havnedistriktet. Havnestyret kan også vedta at det skal innkreves vederlag for opplag av fartøy.

Havnens inntekter skal innbringe det som er nødvendig for at Sortland Havn KF kan dekke sine betalingsforpliktelser, så som utgifter til administrasjon, drift, vedlikehold og utbygging, samt i rimelig utstrekning opplegg av fond til dekning av fremtidige investeringer.»

Som det går frem av vedtektene drives ikke SH etter prinsippet om selvkost. Havna kan og bør ha økonomisk overskudd med fondsavsetninger for å ivareta kostnader for fremtidige investeringer. All historikk viser at slike fondsavsetninger er nødvendige for å møte behovene hos havnas brukere, behov som er i stadig endring og som krever investeringer for å dekkes. I det følgende vil vi utdype det juridiske holdepunktet for vedtektenes regel og havnas praksis.

Havneavgifter og vederlag fastsettes med hjemmel i Havne- og farvannsloven. Denne loven ble deregulert i 2018. Dereguleringen innebar at man avviklet tidligere ordning med forskriftsregulerte havneavgifter som skulle dekke spesifiserte kostnader i kommunale havner og gikk over til at

kommunale havner krever betaling for bruk av infrastruktur og tjenester. Dette på lik linje med private aktører, med grunnlag i kommunens private autonomi (selvbestemmelsesrett).

I lovforarbeidet (NOU 2018: 4) ble det fremholdt at deregulering vil kunne skjerpe konkurransen mellom havner og gjøre det mulig for havner å ta hensyn til priskonkurranse fra vei- og banetransporten.

I denne sammenhengen må det presiseres at Havna har et bevisst forhold til sin dominerende stilling i sitt havnedistrikt. For å sikre at havneregulativet ikke medfører utnyttelse av denne stillingen for økonomisk vinning har SH tatt aktive grep ved å:

- Løpende vurdere sitt regulativ opp mot andre sammenlignbare havner.
- Sikre brukermedvirkning fra våre kunder ved å avholde dialogmøter om nytt gebyrregulativ hver høst før det legges frem for Havnestyret (i dialog med NT, eller andre kunder har det ikke kommet merknader til punktene som NT nå bestrider).
- Budsjettet behandles av styret i SH og fastsettes av kommunestyret. Det budsjetteres med et overskudd som skal sikre kapital til drift og fremtidige investeringer. For 2025 er det budsjettert med et overskudd på 150 000,- kroner. Dette utgjør om lag 1 % av forventet omsetning, noe som er lavere enn det havna bør budsjettere med for å sikre forsvarlig langsiktig økonomiforvaltning.

Her kan nevnes at NT ved daglig leder har vært brukerrepresentant med stemmerett i havnestyret. NT sin daglige leder har i havnestyret stemt for regulativene som er lagt til grunn for SH sin fakturering til NT.

2. Kort om saken

SH og NT har siden vinter/vår 2024 vært uenige om det juridiske grunnlaget for SH sin fakturering til NT.

For 2023 er det enighet mellom SH og NT om at grunnlaget for faktureringen var SH sitt årlige gebyrregulativ kombinert med et dokument «Avtalegrunnlag» som definerte hvilke areal NT skulle bruke, arealenes størrelse, plassering og pris per areal. For 2024 mener SH at det er det årlige gebyrregulativet for 2024 i kombinasjon med et tilsvarende «Avtalegrunnlag» for 2024 som gjelder.

NT mener på sin side at det i februar 2024 ble inngått 3 ulike 5-årsavtaler hvorav den ene avtalen gjelder 13 230 kvm lagrings- og logistikkarealer til en pris som er svært mye lavere enn gebyrregulativets pris. De to andre avtalene er husleiekontrakter. NT erkjenner at disse avtalene ikke er behandlet av havnestyret. NT mener at havnesjefen hadde myndighet til å inngå avtalene på vegne av SH uten styrebehandling. Tidligere havnesjef mener avtalene var utkast som det ble arbeidet med som ett av flere tiltak for å forsøke å komme NT i møte, men med uttrykkelig presisering overfor NT om at eventuelle avtaler måte godkjennes av havnestyret.

Det mest sentrale spørsmålet er derfor om de tre avtalene som NT mener er inngått er juridisk bindende for SH.

Avtalene som NT hevder er gyldige grunnlag for prisfastsetting har ikke vært forelagt styret i SH. Avtalene er heller ikke undertegnet av styreleder eller havnesjef. I denne skriftlige sammenstillingen går vi ikke nærmere inn på innholdet i avtalen all den tid det er avtalens gyldighet som har relevans, men vi vil for ordens skyld opplyse at det i SH sine vedtekter presiseres hvem som kan inngå avtaler på vegne av SH:

«§ 3 Sortland Havn KF forpliktes ved underskrift av havnesjefen i forening med havnestyrets leder eller nestleder, eller av havnesjefen alene etter nærmere bestemmelser av havnestyret.»

3. Rapportering fra kunde som grunnlag for fakturering, vederlag for tilkobling til containere

Tilkobling av containere, baserer seg på gjensidig tillit mellom SH og kunde. Antall tilkoblede containere rapporteres i et elektronisk system. Fra sommeren 2023 reagerte SH på at aktiviteten så ut til å være høyere enn det som var innrapportert. For å kontrollere om det var et faktisk avvik ble det besluttet å gjennomføre manuell telling fra november 2023. SH avdekket da at innrapportert bruk var vesentlig lavere enn det antall containere som faktisk var tilkoblet.

Avviket ble presentert for NT og ble i løpet av kort tid bekreftet skriftlig av NT. SH har fortsatt med regelmessig manuell telling gjennom 2024. SH ser at det første avviket ikke var et engangstilfelle, men gjentakende gjennom hele perioden. Avvikene har vært vesentlige med direkte tap for SH på inntil kroner 8000 i døgnet. NT har senest i november 2024 bekreftet avvik i rapporteringen.

4. Utestående fordringer

Utsendte fakturaer fra SH og innbetalinger fra NT er utdypet i vedlegg til saken. NT skylder per tiden SH om lag 3,0 MNOK. Om lag 2,7 MNOK av kravene har forfalt per 23.01.25. NT har ikke betalt utestående beløp etter vedtatte regulativ. Forsinkelsesrente er ikke inntatt i sammenstillingen.

5. Styrevedtak i Sortland havn KF 09.01.25.

Styret drøftet følgende handlingsalternativer:

a. Utkastelse

Utkastelse/utestengning/frakopling strøm – kan ikke gjennomføres egenhendig. Slik utkastelse må gjøres etter tvangsfullbyrdelsesloven via namsmannen. For utvendig arealleie kreves at det er «åpenbart» at videre leie er urettmessig. Krav om fravikelse må settes frem for tingretten. Terskelen ligger for høyt til at slik fremgangsmåte anses for tilgjengelig.

b. Søke minnelig løsning

SH har forsøkt å oppnå en minnelig avtale med NT. I møte datert 04.10.24 ble det, slik SH oppfattet det avklart at NT skulle betale inn et enkeltbeløp, samt utarbeide en nedbetalingsplan. Denne avtalen ble ikke overholdt av NT som i ettertid også har bestridt i media at dette var noe partene var kommet til enighet om.

Styret i SH besluttet i møte 30.05.24 å ettergi gjeld på 250 000,-. Intensjonen var at partene skulle komme seg videre. Dette var også forsøk på en minnelig løsning, en løsning som ikke innebar utgifter til advokat. For styret var det også et ønske om å benytte personalressursene til andre formål enn oppfølging av denne saken. Havneadministrasjonen har begrensede personalressurser til rådighet, styret mente at disse så langt som mulig burde fokusere på daglig drift og utviklingsoppgaver.

c. Søksmål

Gå til tingretten for å få rettslig medhold i SH sine forutsetninger:

- SH sitt grunnlag for fakturering er havnestyrets vedtatte gebyrregulativ for 2024
- Pengekravet er rettmessig
- De nevnte 5-årsavtalene er ikke bindende inngått

6. Vurdering av saken

Det er viktig for SH å opptre på en etterrettelig og profesjonell måte. I dette ligger et bevisst forhold til eget omdømme og hva som eventuelt kan skade omdømmet for SH, men også omdømmet for Sortland kommune som eier av SH. Likebehandling og forutsigbarhet for våre kunder er en viktig forutsetning, som også følger av loven. Det samme gjelder etterlevelse av vedtektene, herunder § 10 Sortland havnestyres oppgaver:

«Havnestyret påser at virksomheten drives i samsvar med formål, vedtekter, budsjetter, samt vedtak og retningslinjer fastsatt av Sortland kommunestyre.»

SH er som kommunale foretak regulert av kommuneloven kapittel 9. SH ledes av et styre, valgt av kommunestyret. Styret i SH har myndighet til å treffe vedtak i alle saker som gjelder foretaket og dets virksomhet, jf. kommuneloven § 9-8.

Havnesjef er ansatt som administrativ leder i SH. Havnesjefen er direkte underordnet styret og skal følge de retningslinjene og påleggene som styret gir. Havnesjefen har ansvar for den daglige ledelsen av SH innenfor rammene fastsatt av styret. Den daglige ledelsen omfatter ikke saker som er av uvanlig art eller av stor betydning for foretaket, jf. kommuneloven § 9-12.

SH sine priser er vedtatt av havnestyret. Havnesjefen er underlagt havnestyrets vedtak. Havnesjefen har ikke myndighet til å fravike havnestyrets vedtak. Altså kan ikke havnesjefen inngå avtaler i strid med prisene fastsatt av havnestyret.

Å inngå 5-årsavtaler til svært reduserte priser er et spørsmål både av uvanlig art og av stor betydning og kunne derfor bare gyldig vært inngått av havnestyret. Slike avtaler er etter tidligere havnesjef sitt syn verken inngått av ham selv eller fremlagt for havnestyret for avgjørelse. Havnestyret stiller seg bak dette standpunktet.

SH er gjennom offentlig tilgjengelige innsynsløsninger kjent med vurderinger av NT sin økonomiske stilling. SH er også kjent med KomRev NORD sine revisoranmerkninger. Dette er forhold som er tatt med i vurderingen som ledet frem til havnestyrets vedtak av 01.09.25. I sum vurderer SH at vi har prøvd ut våre handlingsalternativer for å løse denne situasjonen på en minnelig måte, herunder:

- Utforming av havneregulativ med involvering av kunder slik det over år har vært en etablert praksis for.
- Forsøk på minnelig løsning med tilbud om innbetaling av enkeltbeløp, samt nedbetalingsplan.
- Økt kredittid fra to til fire uker.

I skrivende stund vokser utestående krav for hver måned som går, med de konsekvenser dette medfører både for SH og NT. SH har en handlingsplikt når situasjoner som dette oppstår. Dessverre er foretrukne handlingsalternativer allerede utprøvd, da gjenstår det bare et alternativ – å be Sortland kommune gå til søksmål mot NT.

7. Konklusjon

Av hensyn til gjenstående handlingsalternativer, handlingsplikt, SH sitt omdømme, likebehandling og forutsigbarhet anbefales Sortland kommune v/kommunestyret å gå til søksmål mot Nordtrafikk og følge opp styret i Sortland Havn KF sitt vedtak av 09.01.25, PS sak 002/25.

8. Forslag til vedtak

Sortland kommunestyre vedtar at:

1. Sortland kommune ved Sortland Havn tar ut søksmål for å avklare det juridiske grunnlaget overfor Nordtrafikk for fakturering for bruk av lokaler, arealer og tjenester.
2. Adgangen til å opptre som kommunens stedfortreder i anledning søksmålet mot Nordtrafikk, delegeres til havnestyrets leder Beate Bøe Nilsen. Delegasjonen gjelder for alle rettsinstanser og i alle spørsmål saken reiser, frem til rettskraftig avgjørelse foreligger.

Begrunnelse:
Sortland havn KF har over tid forsøkt å imøtekomme Nordtrafikk ved å inngå en avtale om økonomiske forpliktelser. Sortland havn opplever at dette ikke har ført frem. Det ble inngått en avtale om innbetaling og nedbetalingsplan oktober 2024. Denne avtalen ble ikke overholdt av Nordtrafikk, herunder enigheten om nedbetalingsplan. Sortland kommune har etter Sortland Havn KF sitt syn, av hensyn til havna sitt mandat, samfunnsoppdrag, økonomiforvaltning og hensynet til likebehandling av havnas brukere, derfor ikke andre alternativ enn å ta ut søksmål mot Nordtrafikk.